

ФОРМИ ГРОШЕЙ ТА ЇХ ЕВОЛЮЦІЯ

*Мєхова О. М., здобувач вищої освіти групи Ф3/1
Миколаївський національний аграрний університет*

Визначено, що еволюція форм грошей відбувалася в напрямі від повноцінних до неповноцінних, якими є сучасні гроші. Розглянуто еволюційні форми грошей. Обґрунтовано поняття «квазігроші»

***Ключові слова:** гроші, еволюція, паперові гроші, кредитні гроші, депозитні гроші, електронні гроші, «квазігроші».*

Гроші є загальним еквівалентом обміну. Вони виконують роль міри вартості, засобу обігу та накопичення багатства людей. В економічній літературі виділяють дві основні концепції походження грошей: раціоналістичну та еволюційну. Відповідно до раціоналістичної концепції, люди в певний час домовилися про запровадження грошей. Відповідно до еволюційної концепції, гроші виникли в результаті розвитку обміну .

Еволюція форм грошей відбувалася в напрямі від повноцінних грошей до неповноцінних, якими є сучасні гроші. Повноцінними були гроші, що мали внутрішню реальну вартість, адекватну вартості товару, який виконував функції грошей, чи вартості того матеріалу, з якого гроші були виготовлені(наприклад золоті чи срібні монети). Неповноцінними є гроші, які набувають своєї вартості виключно в обігу. При цьому вона може істотно відхилятися від вартості того матеріалу, з якого вони виготовлені (банкноти, білонна монета, депозитні та електронні гроші).

У сучасний період усі країни світу користуються переважно неповноцінними грошима.

У своїй еволюції гроші виступають у таких формах (рис.1).

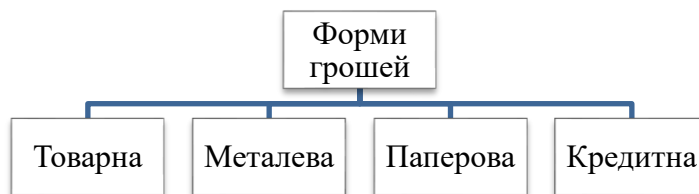

Рисунок 1 – Форми грошей

Джерело: складено автором на основі [3]

Початковою формою повноцінних грошей були товарні гроші. Як правило, це були товари найбільшого попиту, найцінніші, найкорисніші для певного ринку, певних народів або племен тощо. Спочатку це були предмети першої необхідності: худоба, сіль, зерно, м'ясо, риба, хліб тощо як найбільш ходові та калорійні продукти харчування. Так, худоба використовувалась у багатьох стародавніх народів: слов'ян, греків, індійських та інших кочових племен.

З часом товарні гроші майже повністю були витіснені металевими із срібла і золота. Спочатку металеві гроші виступали у формі шматків руди, потім зливків срібла чи золота, а згодом у формі монети. Металеві гроші у формі зливків мали свої недоліки: їх потрібно було зважувати, визначати пробу і ділити на частини. Спочатку на зливках найвідоміші купці ставили своє тавро, яке засвідчувало вагу і пробу металу. Але авторитет купця обмежений, тому з часом ця функція перейшла до держави.

Держави стали виготовляти за встановленою формою зливки металу, вагу і пробу яких засвідчували своїм штемпелем. Такі зливки дістали назву монети.

Монета з'явилася в XIII ст. до н. е., після закріплення ролі грошей за металами срібла і золота [1].

Паперові гроші – це вид неповноцінних грошей, які почали використовувати як замітники золотих монет. Об'єктивна можливість обігу цих грошей зумовлена особливостями функції грошей як засобу обігу, коли гроші є моментальним посередником у русі товарів.

Проаналізувавши, що перші паперові гроші були випущені в Китаї ще в VIII ст. та активно використовувалися як єдиний та обов'язковий платіжний засіб

на території Китаю, про що свідчать відомості італійця Марко Поло, котрий мандрував на Сході протягом 24 років. (1271-1295) [2].

У Європі паперові гроші з'явилися значно пізніше: Франція розпочинає їхню емісію в 1783 р., право емісії паперових грошей було видано Віденському банку в 1762 р., а наприкінці XVIII ст. банкнотний обіг починається в Англії [3].

Отже, сутність паперових грошей полягає в тому, що вони виступають знаками вартості, випускаються державою для покриття бюджетного дефіциту. Зазвичай вони не розмінні на золото і наділені державою примусовим курсом.

Варто зазначити, що еволюційні процеси в економіці, які спричинили демонетизацію золота, підготували підґрунтя для запровадження нематеріальних носіїв грошової суті – так званих кредитних грошей. Коли взаємна довіра суб'єктів ринку досягли такого рівня, що один із суб'єктів наважився передати другому товар чи іншу вартість під зобов'язання заплатити в майбутньому, була відкрита можливість виникнення принципово нової форми кредитних грошей, альтернативної паперовим грошам.

Кредитні гроші історично пройшли таку еволюцію: вексель, банкнота, чек, депозитні та електронні гроші. Вексель — письмове боргове зобов'язання що дає його власнику незаперечне право вимагати від особи, яка видала вексель (або його поручителя), здійснити платіж у визначений термін. Банкноти (банківські білети), они виписувалися банкіром, і це було його зобов'язанням виплатити в будь-який час пред'явнику білета вказану на ньому грошову суму. Чек - документ, який містить безумовний наказ власника поточного рахунку (чекодавця) банку, про виплату вказаної в ньому суми грошей певній особі, або пред'явнику (чекодержателеві). Депозитні гроші – це один із видів банківських грошей, який існує у вигляді певних сум, записаних на рахунках економічних суб'єктів у банках. У сучасних умовах депозитні гроші стали головною формою грошей у країнах з розвинутою ринковою економікою, їхня частка становить близько 90% усієї грошової маси в обороті [3].

Електронні гроші – це один із видів депозитних грошей, коли переказування грошових сум по рахунках у банках здійснюється автоматично з допомогою комп'ютерних систем за безпосередніми розпорядженнями власників поточних рахунків.

Носієм електронних грошей є пластикова картка - іменний грошовий документ, що видається банком власнику поточного рахунку і дає йому можливість оплатити через комп'ютерні мережі свої покупки і погасити борги переказом грошей по рахунку без використання готівки.

"Квазігроші", або майже гроші, - «грошові кошти в безготівковій формі, що знаходяться на строкових депозитах і ощадних банківських рахунках, а також високоліквідні фінансові інструменти, що обертаються на ринку». У сучасних умовах «квазігроші» - головний компонент грошової маси.

Таким чином, гроші - це гігієнічна потреба в будь-якій формі, яка необхідна усім. Завдяки еволюції грошей, в наш час не виникає жодних проблем з купівлею, продажем товарів, послуг. Дає можливість оплатити через комп'ютерні мережі свої покупки.

Література:

1. Біляковська Х. Еволюція грошей [Електронний ресурс] / Х. Біляковська – Режим доступу до ресурсу: <http://ena.lp.edu.ua>.
2. Демківський А.В. Гроші та кредит : навч. посібник. / А.В. Демківський. – К. Дакор, 2014. – 528 с.
3. Семко Т.В., Руденко М.В. Гроші та кредит у схемах і таблицях : навч. посібник / Т.В. Семко, М.В. Руденко.. – К. Центр навчальної літератури, 2010. – Режим доступу до ресурсу <https://dl.sumdu.edu.ua>.

Annotation

It has been determined that the evolution of forms of money has taken place in the direction from full-fledged to inferior ones, which is modern money. Evolutionary forms of money are considered. The concept of «quasi money» is substantiated.

Key words: *money, evolution, paper money, credit money, deposit money, electronic money, «quasi money».*

**Науковий керівник- Бурковська А. В.,
канд.екон.наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв**